

معرفی و نقد کتاب:

«مسائل اجتماعی؛ اجتماع، سیاست و کنش اجتماعی» «جهان اجتماعی و مادی ما، کنش فردی و تغییر اجتماعی»

کرم‌الله جوانمرد^۱غلامرضا تاج‌بخش^۲

کتاب «مسائل اجتماعی: اجتماع، سیاست و کنش اجتماعی»^۳ نوشته خانم آنا لئون گوررو^۴ (استاد جامعه‌شناسی در دانشگاه لوتران در تاکوما، واشنگتن) است که امیر خرمی ترجمه کرده و در سال ۱۳۹۸ با عنوان فرعی «نهادهای اجتماعی ما»، «ریشه‌های نابرابری» و «جهان اجتماعی و مادی ما، کنش فردی و تغییر اجتماعی» در سه مجلد منتشر شده است. وی دریافت‌کننده جایزه تعالی دانشکده دانشگاه و جایزه K.T.Tang برای تعالی در تحقیقات است و دوره‌های آماری، نظریه جامعه‌شناسی و مسائل اجتماعی را تدریس می‌کند.

معرفی کتاب

مجلد سوم کتاب «مسائل اجتماعی: اجتماع، سیاست و کنش اجتماعی» با تمرکز ویژه بر مسائل اجتماعی و آسیب‌های اجتماعی و انتخاب رویکردی جامع (آماري، علمي، نظري و عملي)، تنوعی از مسائل اجتماعی معاصر از الکلیسم و سوء مصرف مواد مخدر تا جرائم، وضعیت عدالت کیفری، مسائل اجتماعی شهر، محیط زیست و ... در ایالات متحده را بررسی و تحلیل کرده است. مسائل اجتماعی طرح شده در کتاب، اگرچه آینه تمام‌قدی از مسائل اجتماعی در کشور آمریکاست، اما این شکل از مسائل و آسیب‌های اجتماعی تاروپودی مشترک در بافتی جهانی دارند و نمی‌توان آن را مختص به جامعه‌ای خاص دانست.

۱. استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت‌الله بروجردی (ره)، بروجرد، ایران/ k.javanmard@abru.ac.ir

۲. دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آیت‌الله بروجردی (ره)، بروجرد، ایران/ tajbakhsh_gr@yahoo.com

3. Social Problems: Community, Policy and Social Action

4. Anna Y. Leon-Guerrero

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۳/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۳/۲۷

فصلنامه مسائل اجتماعی ایران، سال پانزدهم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲، صفحات ۲۸۹ تا ۳۰۱

در حقیقت، کتاب یاد شده با داشتن جزئیات ارزشمند و درعین حال پرداختن به ابعاد مختلف علمی و تجربی، ذهن مخاطب را با طیف گسترده‌ای از مسائل اجتماعی آشنا می‌کند و نوع مواجهه با آن، شیوه تحلیل و درنهایت استراتژی‌های اثرگذار را در اختیار مخاطب قرار می‌دهد.

از حیث ساختاری، کتاب از یک مقدمه، شش فصل، فرهنگ مفاهیم، منابع و نمایه تشکیل شده است. از ویژگی‌های هر فصل این کتاب، تعیین اهداف آموزشی برای آن فصل است. در مقدمه تک صفحه‌ای با عنوان «جهان اجتماعی و مادی ما» افزون بر معرفی کتاب، نویسنده از وصل بودن همه مسائل اجتماعی به جامعه سخن گفته و حتی جهان فیزیکی و طبیعی را نیز متأثر از جامعه و اجتماع دانسته است. نویسنده در این شروع با نمایش تصویری یک کودک از طبقات پایین جامعه بر بام (ارتفاعات حاشیه یکی از شهرهای آمریکا)، سوء مصرف مواد مخدر و رفتار مجرمانه را نقد کرده که معمولاً مشکلات شخصی پنداشته می‌شود. در حقیقت، موضع فکری نویسنده از همین ابتدا مشخص می‌شود و مسائل اجتماعی را عمومی و اجتماعی تلقی می‌کند.

فصل اول کتاب، «الکل و سوء مصرف مواد» نام دارد. از جمله اهداف آموزشی این فصل، تبیین مسائل اجتماعی مربوط به الکل و مواد مخدر از چشم‌اندازهای مختلف جامعه‌شناسی، توصیف نوشیدن الکل توسط ساختار اجتماعی، شناسایی علل رواج اکستازی در بین دانشجویان، نظریه‌های مصرف مشروبات الکلی سنگین توسط دانشجویان برای نشان دادن بلوغ و رشد و طرفداران و مخالفان جنبش قانونی سازی مصرف مواد مخدر است.

این فصل با جمله‌ای از ریچارد نیکسون، اولین رئیس جمهور آمریکا در سال ۱۹۷۱ آغاز می‌شود که علیه مواد مخدر اعلان جنگ می‌کند: «جنگ علیه مواد مخدر؛ بدون قاعده، بدون مرز و بدون هدف». در واقع، این فصل به مسئله بودن مواد مخدر در کشور آمریکا می‌پردازد و در آن نمودارها و آمارهای مختلف و دقیقی از وضعیت اعتیاد به مخدر ارائه شده است.

در ادامه، چشم‌اندازهایی جامعه‌شناختی در باب سوء مصرف مواد مخدر ارائه می‌شود. نویسنده در این بخش با بررسی انتقادی نظریه‌های زیست‌شناختی و روان‌شناختی معتقد است این نظریه‌ها سوء مصرف مواد مخدر را مبنایی فردی می‌دانند؛ اما با تذکری جدی، تعیین‌کننده‌های اجتماعی را بازگو و چهار چشم‌انداز جامعه‌شناختی (کارکردگرایانه،

تضادی، فمینیستی و تعاملی) در باب سوء مصرف مواد مخدر را مورد اشاره قرار داده است. بررسی هر یک از چشم اندازها، نشان دهنده تکامل نگاه چند بُعدی جامعه‌شناختی به مسئله است.

در این بخش جمله‌ای از بکر^۱ (۱۹۶۳: ۵۸) نقل می‌شود: «هیچ‌کس ماری جوانا کش نمی‌شود، مگر اینکه: ۱. یاد بگیرد چگونه آن را بکشد، طوری که واقعاً او را بگیرد؛ ۲. یاد بگیرد تأثیرات کشیدن ماری جوانا را بشناسد و این اثرات را به استفاده از آن ربط دهد...؛ و ۳. یاد بگیرد از حالی که به او دست می‌دهد، لذت ببرد». توجه نویسنده کتاب به این تعریف، نشان دهنده این باور اوست که مسائل اجتماعی چیزی بیش از مسائل زیستی، فردی و ژنتیکی است و ابعادی با جنبه‌های اجتماعی و ساختاری دارد.

در ادامه فصل، سوء مصرف مواد مخدر، الکل، تنباکو و نیکوتین، ماری‌جوانا و در نهایت مخدرهای باشگاهی^۲ طرح شده است. همچنین در خلال فصل، به دیدگاه‌های جهانی در مورد مناقشه‌های جهانی قانونی‌سازی و عدم قانونی‌سازی مصرف مواد مخدر پرداخته شده است. در عین حال از مسائل ناشی از سوء مصرف مواد مخدر از جمله مصرف آن‌ها در محل کار و مصرف مسئله‌آفرین نوشیدنی‌های الکلی در میان نوجوانان و جوانان غفلت نشده و با تیتراژ «مجازات یا معالجه»، اتخاذ سیاست‌های سخت‌گیرانه یا سهل‌گیرانه و پیامدهای هر رویکرد مورد بررسی قرار گرفته است.

در پایان این فصل با رویکرد سیاست‌گذارانه و درج عنوان «اجتماع، سیاست و کنش اجتماعی»، از برنامه‌های دولت فدرال در مواجهه با سوء مصرف مواد مخدر سخن به میان آمده و برنامه‌های متنوعی از درمان و پیشگیری تا استراتژی‌های لازم ارائه شده است.

فصل دوم کتاب، به جرم و عدالت و مجازات پرداخته است و مانند فصل اول، اهداف آموزشی متعددی دارد: بررسی تفاوت میان نظریه‌های زیست‌شناختی، روان‌شناختی و جامعه‌شناختی جرم، تفاوت چشم‌اندازهای مختلف جامعه‌شناختی در بررسی جرم، انواع جرم، نژاد-قومیت به مثابه عامل پیش‌بین مهم مجرم یا قربانی، تحول سیاست‌گذاری در آمریکا و در نهایت توضیح این‌که زندان‌های خصوصی کارکرد پیشگیرانهٔ بهتری دارند یا زندان‌های عمومی؟

1. Howard Becker

۲. دسته‌ای از مواد مخدر (Club or Rave Drugs) که به‌طور معمول در مهمانی‌ها، کلوب‌های شبانه و جشن‌های موسیقی رقص الکترونیک مصرف می‌شوند. این مواد به دلیل تأثیرات محرک و تغییردهندهٔ حالت روانی، در محیط‌های تفریحی مورد استفاده قرار می‌گیرند و در دههٔ معاصر زمینه‌های اعتیاد جوانان را در جوامع مختلف فراهم کرده‌اند.

در این فصل نویسنده با یک نقل قول از ریمن^۱ به روشنی به نقد و بررسی مجرمان می پردازد:

«به یک جرم فکر کنید، حالا هر جرمی. اولین جرمی را تصور کنید که به ذهنتان می رسد، چه می بینید؟ به احتمال زیاد آنچه در تصویر ذهنی خود می بینید، تصویر یک مدیر شرکت معدن نیست که پشت میز نشسته و در حال محاسبه هزینه های رعایت موارد ایمنی لازم برای کارکنان است و تصمیم می گیرد برای این مورد هزینه نکند. احتمالاً آنچه در ذهن شما تصویر می شود، شخصی است که شخصی دیگر را مورد حمله جسمی قرار می دهد یا از طریق تهدید به حمله جسمی، چیزی را از کسی می دزدد» (گورو، ۱۳۹۸: ۷۳).

در حقیقت، نویسنده در این فصل می خواهد تصویر از جرم را که معمولاً مختص به جرائم یقه آبی^۲ است دگرگون و توجه مخاطب را به سمت جرائم یقه سفید^۳ هدایت کند. در این راستا پس از بیان مقدمه و ارائه تصویری با محتوای «دست ها بالا، شلیک نکن»، چشم اندازهای نظری طرح شده در باب جرم را با تمرکز بر نظریه های جامعه شناسی بر اساس روند فصل اول ارائه و در مباحث این فصل نیز از همان چشم اندازهای مشترک فصل اول (رویکردهای کارکردگرایانه، تضادی، فمینیستی و تعاملی) بهره می گیرد. درعین حال منابع آماری متنوعی از وضعیت جرم در آمریکا ارائه شده و جرائمی شاخص از جمله قتل، تجاوز، دزدی، حمله های خشن، سرقت، آتش سوزی های عمدی و حتی جرائم رانندگی را مورد تبیین قرار می دهد.

در ادامه فصل، جرائم یقه سفید از جمله جرائم اینترنتی و سایبری مورد بحث و نقد قرار می گیرد. یکی از نکات قابل توجه در این فصل، نابرابری در جرم، مجازات مجرمان، بی عدالتی های نژادی و قومی و قربانی شدن گروه های محروم جامعه است که نشان می دهد نویسنده با رویکردی انتقادی مسائل اجتماعی برآمده در کشور آمریکا را با ریشه های ساختاری و نه فردی عجین می داند. او فراوانی و توزیع مجرمان را با برخی ابعاد کلیدی جمعیت شناختی و تراکم انسانی منطقه مرتبط قلمداد می کند. نرخ قربانی شدن برای افراد فقیر، جوانان، مردان، سیاه پوستان، افراد مجرد، اجاره نشین ها و ساکنان مرکز شهر بسیار بالاتر از سایرین است.

1. Jeffrey Reiman
2. Blue-collar crime
3. White-Collar Crime

در فصل سوم، توجه ویژه به فرایندهای شهرنشینی و رویکرد مسائل حوزه شهر معطوف است. اهداف آموزشی در این فصل بر تعریف‌های متنوع جمعیت‌شناختی، مقایسه فرایندهای شهرنشینی و حومه‌نشینی، کیفیت تأثیرپذیرفتن جمعیت از توزیع سنی و یا ترکیب قومی، تبیین شهرنشینی و مسائل اجتماعی مربوط به آن از چشم‌اندازهای مختلف جامعه‌شناختی، مزایا و معایب اعیانی‌سازی و درنهایت توصیف جنبش ایجاد محله‌های پایدار تأکید دارد. نویسنده با ارائه رویکردی متفاوت به شهر، داشتن رویکرد سطحی به شهر را همواره تصویر افسون‌گر زندگی و فرصت‌های بهتر تلقی می‌کند و معتقد است بررسی شهرهای آمریکا و محیط پیرامون و شهری، نوعی دوگانگی‌های عمیق و مسئله‌ساز را نشان می‌دهد. فقر، جرم، تراکم بالای جمعیت، آلودگی و زیرساخت‌های در حال فروپاشی، شمایل لوکس و مترقیانه شهرهای آمریکایی را زیر سؤال می‌برد.

از جمله نکات مورد توجه نویسنده، پیامدهای شهرنشینی در کشور آمریکاست. تبدیل شدن مراکز اصلی شهر به سکونت افراد کم‌درآمد و بزهکار، توسعه حاشیه‌نشینی و کاهش امنیت، توسعه تضاد فقر در کنار ثروت، کیفیت پایین محیط زندگی و مسکن‌های شهری در آمریکا، بی‌خانمانی گسترده و رشد گرم‌خانه‌ها، آینه‌ای تمام‌قد از وضعیت مسائل شهری در این کشور است. او با طرح مفهوم اعیانی‌سازی^۱، از فرآیند تغییر محله روایت می‌کند که به رفتن ساکنان کم‌درآمد و جایگزین شدن آن‌ها با ساکنان پُر‌درآمد می‌انجامد و طی ۵۰ سال اخیر چهره صدها محله شهری در آمریکا را تغییر داده است. از خلاقیت‌های جالب نویسنده، ارائه گزارشی با عنوان ارائه تصویری روشن از زندگی بدون اتومبیل در آمریکای شمالی است. در حقیقت با ارائه این گزارش، نویسنده فرهنگ ترافیک و آمال جایگزینی دوچرخه به جای اتومبیل را طرح می‌کند.

در پایان نیز با ارائه عنوان اجتماع، سیاست و کنش جمعی، برنامه‌های مختلفی را برای احیای شهر در مقاطع مختلف مورد بررسی و نقد قرار می‌دهد. در این بین، به احیای محله‌های پایدار، مسکن و برنامه‌های مبارزه با بی‌خانمانی، ایجاد زیستگاه جهانی انسانیت^۲ تأکید می‌کند.

در فصل چهارم، کتاب رویکرد محیط‌زیستی به خود می‌گیرد و به مسائل حوزه محیط‌زیست می‌پردازد. در این قسمت نویسنده اهداف آموزشی مانند ارتباط میان

1. Gentrification

2. Habitat for Humanity International

فعالیت انسانی و مسائل محیط‌زیستی، چشم‌اندازهای مختلف جامعه‌شناختی در باب مسائل محیط‌زیستی، تغییرات اقلیمی و گرم‌شدن زمین، واکنش دولتی و ایالتی به مسائل محیط‌زیستی، موج اول و موج دوم گروه‌های حافظ محیط‌زیست و تأثیر جنبش محیط‌زیست را طرح کرده است.

این فصل با یک واژه (آبرفاجعه) آغاز می‌شود تا فاجعه‌های زیست‌محیطی را توصیف کند و بگوید که جهان مادی و اجتماعی ما را به‌طور جدی تهدید کرده‌اند و به آن‌ها آسیب رسانده‌اند. آبرفاجعه که بارها در این فصل مورد استفاده قرار می‌گیرد، نشان از اهمیت مسائل زیست‌محیطی در جهان اجتماعی کنونی انسان مدرن است. در ادامه، نویسنده با ارائه تصاویر و آمارهای متعدد زیست‌محیطی، یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی را فجاجع زیست‌محیطی در عصر کنونی می‌داند.

در بخشی از این فصل عنوانی مهم طرح شده است: «مسائل زیست‌محیطی، مسائل انسانی و اجتماعی هستند» (گوررو، ۱۳۹۸: ۲۰۴). همچنین، بر نقش انسان‌ها در تخریب محیط‌زیست تأکید می‌شود. در واقع، انسان از طریق اقدامات عمدی خود به‌منظور بهره‌کشی از طبیعت یا مدیریت آن، مسائل زیست‌محیطی را به وجود می‌آورد. میل به توسعه و رشد اقتصادی و ایجاد شغل، به تخریب تمام‌عیار محیط‌زیست منجر شده است.

در پایان مبحث، نویسنده با طرح استراتژی «حفاظت از زمین و حیات وحش» و اشاره به تلاش‌های موفق کشور آمریکا در این حوزه، از قانون ۱۹۶۴ حیات وحش آمریکا و ۴۲ میلیون هکتار نظام ملی حفاظت از حیات وحش، به عنوان نکته‌ای مثبت یاد می‌کند. همچنین، واکنش‌ها و راهبردهای دولتی، ایالتی، محلی و گروه‌های حافظ محیط‌زیست و جنبش عدالت محیط‌زیستی را مورد بررسی قرار می‌دهد.

فصل پنجم کتاب به جنگ و تروریسم اختصاص دارد. تفاوت میان جنگ و تروریسم، چشم‌اندازهای مختلف در باب مسائل اجتماعی مرتبط با جنگ تروریسم، تعریف سیاست ترس، پیامدهای جنگ و تروریسم و ارزیابی تأثیر تحریم‌های اقتصادی از عناوین ارائه شده در این فصل است. برخلاف انتظار، نویسنده در بخشی از این فصل کشور آمریکا کشوری با چالش‌های فراوان امنیتی معرفی و چنین سیمایی از کشور آمریکا ترسیم می‌کند: «آمریکا اکنون کشوری است که گفتمان عمومی و سیاسی‌اش پُر از جنگ، تروریسم، بمب‌گذاری انتحاری، شکنجه، میهن‌پرستی و کشته‌شدگان است. مردم آمریکا اکنون از

جنگ و تروریسمی که در دیگر کشورها وجود دارد، آگاهی دارند و بسیار نگران این هستند که مبادا این کشمکش‌ها امنیت ملی آمریکا را تهدید کند» (گوررو، ۱۳۹۸: ۳۶۶). نویسنده با ارائه آمار جهانی و متنوع، به جنگ و تروریسم در کشورهای مختلف جهان از جمله آمریکا پرداخته و تأثیرات زیاد و البته متنوع جنگ و تروریسم را مورد توجه قرار داده است. از جمله این تأثیرات، تأثیر روان‌شناختی، احساس ترس، افسردگی، اختلال استرس، خودکشی سربازان، نوشیدن بیش از حد الکل و خشونت است. تأثیرهای اقتصادی، هزینه‌های بالای نظامی که کشور آمریکا در صدر آن گزارش می‌شود نیز از جمله پیامدهای جنگ و تروریسم برآورد می‌شود.

همچنین در بخشی از فصل پنجم (صفحه ۲۹۷)، هزینه‌های پنهان جنگ بر ایالات متحده آمریکا را یکی از مسائل اجتماعی مهم این کشور قلمداد کرده و مورد تبیین و تحلیل قرار داده است. در ادامه فصل به بحث‌های مربوط به جنبش‌های ضد جنگ و صلح طلب زنان به مثابه بنیان صلح و فعالان دانشجویی پرداخته می‌شود. جنبش‌های صلح طلب، ائتلاف‌های سازمان‌یافته‌ای هستند که دغدغه‌شان اساساً مسائل ناشی از جنگ، نظامی‌گری، سربازگیری و خشونت جمعی و آرمان‌هایشان جهان‌گرایی به منظور تقویت صلح است.

فصل ششم با عنوان «مسائل اجتماعی و کنش اجتماعی»، مهم‌ترین فصل برای ارائه مطالب نویسنده تحت لوای کنشگری عاملین اجتماعی در حل مسائل اجتماعی است. او بیان رابطه میان جامعه‌شناسی، جنبش‌های اجتماعی و تغییر اجتماعی، تمایز میان جنبش‌های اصلاحی و انقلابی و مقایسه آزادی‌شناختی با آگاهی جمعی را از جمله اهداف آموزشی این فصل می‌داند. از منظر نویسنده، علم جامعه‌شناسی از زمان پایه‌گذاری‌اش تا به حال همواره ابزاری برای فهم و حل مسائل مهم اجتماعی بوده است. همچنین او اصلی‌ترین دغدغه‌ها و مشغله‌های ذهنی اولین متفکران جامعه‌شناس از جمله مارکس، دورکیم و وبر را همین تغییرات و مسائل اجتماعی دانسته است. به باور او، جامعه‌شناسی ابزاری را در اختیار ما قرار می‌دهد که می‌توانیم با آن ساختار اجتماعی یا دستگاهی از زندگی را تعیین و یا مسائل اجتماعی را حل کنیم.

نویسنده در بخشی با عنوان **درک جنبش‌های اجتماعی**، تلاش کتاب را درگیرکردن ذهن مخاطب با مسائل اجتماعی می‌داند و البته بر این نکته تأکید دارد که همه مسائل اجتماعی را نمی‌توان در یک کتاب ارائه نمود. به نظر او، طی یک دهه گذشته شواهدی

قوی به دست آمده مبنی بر اینکه مسائلی چون جرم، سوء مصرف مواد مخدر و فقر به خاطر سیاست‌ها و راه‌حل‌های اجتماعی مؤثر کاهش یافته است. او می‌گوید ما معمولاً حکومت‌ها را تنها کارگزاران مؤثر تغییرات اجتماعی و حل مسائل اجتماعی می‌دانیم، ولی واقعیت این است که حکومت تنها کارگزار تغییر و اصلاح مسائل اجتماعی نیست؛ از این رو در هر فصل افراد، گروه‌ها و اجتماع‌هایی را معرفی کرده که کوشیده‌اند مسائل اجتماعی خاص را حل کنند. در نهایت، نویسنده معتقد است روند حل مسائل اجتماعی تنها از کانال ساختار یا دولت امکان‌پذیر نیست و این افراد هستند که می‌توانند در کنار دولت به عنوان کنشگرانی مؤثر به حل مسائل اجتماعی کمک کنند.

ارزیابی کتاب

این کتاب با تمرکز بر طیف گسترده‌ای از اطلاعات علمی، نظری، آماری و در نهایت ارائه الگوهای عملی و راهبردی برای حل مسائل اجتماعی، مخاطب را از نگاه یک‌جانبه‌گرایانه به سمت نگاه چندجانبه‌گرایانه به مسائل اجتماعی هدایت می‌کند. این اثر اگرچه متواضعانه ادعای پرداختن به همه مسائل اجتماعی ندارد، اما تمام تلاش خود را کرده است تا به نقش کنشگران اجتماع افزون بر ساختارها اشاره کند، بدیل‌های آماری ارائه کند و مدل‌های نظری مختلفی را مورد نقد و بررسی قرار دهد. کتاب علاوه بر توصیف‌ها و ذکر جزئیات درخور توجه و فراوان از مسائل اجتماعی، تعدد منظرهای توجه به موضوع را در محور کار خود قرار داده و با نظمی مناسب، توانسته است مسائلی مهم اجتماعی که در جهان معاصر تنها اختصاص به جامعه آمریکا ندارد را به بحث گذارد.

مسائل اجتماعی مورد توجه در این کتاب از جمله اعتیاد، الکلیسم و مسائل حوزه شهری مانند ناامنی، جرم و بزهکاری اگرچه بر اساس فضای اجتماعی کشور آمریکا طرح شده‌اند و ممکن است در ظاهر با مسائل اجتماعی دیگر جوامع کاملاً همسان نباشند، ولی به لحاظ پیامدی و محتوایی در کشورهای مختلف دنیا از جمله ایران نیز قابل ملاحظه‌اند. از این رو توجه به رویکردها و نحوه مواجهه دولت‌های مختلف در ایالات متحده با این مسائل، نوع برنامه‌ریزی‌ها برای کنترل، کاهش و حتی پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی خالی از کاربرد و لطف نیست.

افزون بر این نکته، کتاب مورد بحث نقاط قوت و ضعفی هم دارد که رویکرد مخاطب را در پرداختن به موضوعاتی از این دست به چالش می‌کشد:

نقاط قوت

۱. جامعیت و تنوع رویکردهای نظری در پرداختن به مسائل اجتماعی: یکی از نقاط قوت کتاب حاضر، استفاده از تنوع رویکردهای نظری (چشم‌انداز کارکردگرایانه، تضادی، فمینیستی و تعاملی) در تبیین مسائل اجتماعی است. از این منظر، کتاب به طیف وسیعی از مسائل اجتماعی پرداخته و دیدگاهی چندجانبه ارائه می‌دهد. بر این اساس، برای هر مسئله اجتماعی، در کنار تبیین ساختاری، تبیینی عاملیت‌محور نیز ارائه شده و در کنار پارادایم انتقادی، رویکرد تعاملی و حل مسئله نیز مورد توجه بوده که برای مخاطبان جذاب و خلاقانه است.

استفاده از نظریه‌های مختلف و متنوع جامعه‌شناختی برای تحلیل مسائل اجتماعی، به خوانندگان کمک می‌کند تا درک عمیق‌تری از ریشه‌ها و پیامدهای این مسائل داشته باشند. در حقیقت نویسنده با چشم‌اندازهای مختلف جامعه‌شناختی، به نوعی نظریه‌های زیست‌شناختی، روان‌شناختی و هر آن چیزی که نقش کنشگران را نادیده می‌گیرد را نقد کرده و لزوم تبیین و بررسی مسائل اجتماعی را از دیدگاه‌های اجتماعی مورد تأکید قرار داده است.

۲. دلالت‌های کتاب برای مسائل اجتماعی ایران: از برجستگی‌های قابل‌تحسین و تأمل کتاب حاضر، پرداختن به طیف وسیعی از مسائل اجتماعی از جمله سوء‌مصرف مواد مخدر، جرم و بزهکاری، حاشیه‌نشینی و مسائل حوزه شهری، نزاع و خطرات تروریسم، مسائل محیط زیستی و درنهایت رویکردهای حل مسئله است. اندکی تأمل و تحلیل در سطح میانی بیانگر آن است که مستقیم و آشکارا یا غیرمستقیم و پنهان این مسائل را در جامعه ایران نیز می‌توان مشاهده نمود. در حقیقت ارائه و شناسایی مسائل اجتماعی جدید و پُرچالش، منحصر به کشور آمریکا یا هر کشور دیگری نیست و تمامی کشورها از جمله ایران را دچار چالش کرده و سیاست‌گذاران را به اندیشه برای حل آن واداشته است. بدین ترتیب، کتاب حاضر در سطوح مختلف برای جامعه علمی، عمومی و سیاست‌گذاری در ایران کاربرد دارد.

در سطح علمی، دانشجویان کشورمان می‌توانند با بهره‌گیری از رویکردهای نظری ارائه شده در کتاب برای حل مسئله و نیز آمار و نمودارهای مرتبط با مسائل اجتماعی، افزون بر توسعه علمی، به نوعی مرجعیت علمی در زمینه موضوعات طرح شده دست یابند. در سطح سیاست‌گذاری، توجه به الگوهای دولتی، ایالتی، فدرالی و حتی محلی

مطرح شده در کتاب می‌تواند دست کم در ایجاد نمونه‌های موفق با توجه به شرایط بومی جامعه ایرانی کمک‌کننده باشد. در کمترین کارکرد این الگوها، ایجاد اعتماد به نفس در لایه‌های مختلف اجتماعی برای حل مسئله، می‌تواند این تلقی را که حل مسئله وظیفه دولت است تغییر دهد و مردم را در حل مسئله نقش‌آفرین بداند.

سیاست‌گذاری در زمینه‌های مختلف برای گروه‌های مختلف از جمله مجرمان، جوانان، حاشیه‌نشینان و... الگوی مناسبی برای برنامه‌ریزی و مواجهه صحیح با مسائل اجتماعی است و بررسی تنوعی از وجوه مختلف این مسائل در میان سیاست‌گذاران فرهنگی-اجتماعی و متخصصان حوزه علوم انسانی-اجتماعی حساسیت نظری و عملی ایجاد می‌کند. با وجود آن‌که مسائل و آسیب‌های اجتماعی در جوامع مختلف (با فرهنگ‌های متمایز) مورد بررسی قرار می‌گیرد، دغدغه‌های مشترک موجود در میان کشورهای مختلف (اعتیاد، جرم، بزهکاری و...) تداعی‌کننده نظریه گیدنز و ازجاکنندگی در جهان مدرن است؛ نظریه‌ای که مکان‌مند بودن و منحصر بودن مسئله در جوامع مختلف را به صورت خاص زیر سؤال می‌برد.

۳. خلاقیت در ارائه تصاویر و محتوا: از رویکردهای بدیع و نوآورانه کتاب، ارائه محتوا به شکلی خلاقانه است. استفاده از تصاویر به منظور انتقال مفاهیم مربوط به موضوع فصل (پیش از ورود به مباحث آن فصل)، طبقه‌بندی منظم محتوای کتاب، ارائه نگاه‌های مختلف از شخصیت‌های مشهور، استفاده از عناوین صدای اجتماع، ارائه تصویر روشن، سیاست و کنش اجتماعی در تمامی فصول، نظمی مثال‌زدنی و درعین حال انسجامی پیچیده را برای کتاب به ارمغان آورده که خواننده در مطالعه کتاب کمتر دچار خستگی یا تکرار می‌شود.

۴. ارائه منظم اهداف آموزشی: از نقاط برجسته و قابل‌تحمین کتاب، ارائه منظم اهداف آموزشی پیش از شروع هر فصل در قالب جداول مجزا و مشخص با جزئیات است که از همان ابتدا نمایی کلی نسبت به محتوای پیش‌رو را برای مخاطب فراهم می‌سازد.

۵. مطالعات موردی، مثال‌های واقعی، توصیف آماری و جداول متنوع: استفاده از مطالعات موردی و مثال‌های واقعی برای نشان دادن چگونگی تأثیر مسائل اجتماعی بر زندگی روزمره افراد و نیز توصیف‌های آماری و ارائه جداول متعدد از وضعیت موجود مسئله اجتماعی مورد بررسی و ترسیم شمایی کلی از وضعیت آن مسئله با جزئیات دقیق و روزآمد، از دیگر نکات برجسته کتاب است.

۶. ارائه تصویر صحیح و نقادانه از جامعه آمریکایی: یکی از نکات مهم، تغییر تصویر ذهنی مخاطبان از جامعه اجتماعی آمریکا به عنوان کشوری افسانه‌ای و بی مسئله یا کم مسئله است. در بخش‌های مختلف این کتاب به صراحت اعلام شده که آمریکا کشوری پُر از مسائل، چالش‌ها، نابرابری‌ها، بی‌عدالتی در سیستم کیفری، مسائل نژادی، فقر گسترده و بی‌خانمانی است.

۷. توجه به مسائل اجتماعی جدید از جمله جنگ، تروریسم و محیط‌زیست: از رویکردهای ارزشمند و خلاقانه کتاب، طرح مسائل اجتماعی جدید و البته پُرچالش از قبیل جنگ، تروریسم و محیط‌زیست است. نوآوری فکری، مسئله‌یابی و خلاقیت پرداختن به محیط‌زیست به عنوان یک مسئله اجتماعی جدید که حاصل جامعه نیز قلمداد شده است از یک طرف و نگاه به تروریسم و پیامدهای متعدد ناامنی‌های جدید و پُردامنه در این حوزه و نوع مواجهه با این مسائل از طرف دیگر، از نکات قابل توجه کتاب به شمار می‌رود.

۸. طرح اهمیت کنشگران در حل مسائل اجتماعی: کتاب نه تنها به بررسی مشکلات می‌پردازد، بلکه راه‌های ممکن برای اقدام و تغییر را نیز ارائه می‌دهد. نویسنده از همان ابتدا مواضع فکری و نظری خود را در مورد کنش اجتماعی، اجتماع و افراد مشخص کرده است.

او در بخشی از محتوای کتاب کنشگران را عروسک خیمه‌شب‌بازی تلقی نمی‌کند و معتقد است کنشگران جامعه همواره می‌توانند در حل مسائل مختلف اجتماعی راهگشا باشند و حل مسائل اجتماعی صرفاً کار دولت و کارگزاران ساختاری نیست. همچنین در مباحث مربوط به جرائم و نابرابری، نویسنده نقش عوامل ساختاری را بسیار پُررنگ می‌داند و به نوعی تقصیر را از فرد به ساختارهای پهن دامنه‌تر هدایت می‌کند.

۹. ارائه مرور فصل، مفاهیم کلیدی و پرسش‌های مطالعاتی: کتاب حاضر در فرایندی منظم و ساختارمند در پایان هر فصل به مرور آن فصل با جزئیات مناسب پرداخته و ضمن ارائه مفاهیم و اصطلاحات کلیدی در جدولی مشخص، سؤالات مطالعاتی و دقیقی پیرامون محتوای فصل مطرح کرده است.

۱۰. ارائه فرهنگ مفاهیم و منابع هر فصل به تفکیک: در بخش پایانی کتاب، فرهنگ مفاهیم به صورت گسترده و جامع و همچنین منابع به تفکیک هر فصل ارائه شده و درج نمایه در انتها، بر سودمندی آن افزوده است.

نقاط ضعف

۱. عدم ارائه پیشگفتار، سخن نویسنده و مترجم: اگرچه کتاب از بخش‌های متنوع و ارزشمندی برخوردار است، اما برخلاف رویه معمول در تدوین کتب علمی، فاقد پیشگفتار، سخن نویسنده و مترجم است.
۲. عدم رعایت نکات نگارشی و ویرایشی و بی‌توجهی به زیبایی بصری و کیفیت: به رغم تلاش مترجم، در موارد زیادی قواعد کتاب‌آرایی و نکات نگارشی و ویرایشی به ویژه در جداول و ارجاعات رعایت نشده است. همچنین تصاویر ارائه شده از کیفیت بالایی برخوردار نیست.
۳. عدم تنوع مسائل اجتماعی: اگرچه کتاب حاضر به مسائل جدیدی مانند تروریسم و محیط‌زیست به عنوان مسائل اجتماعی مهم پرداخته، اما طیف گسترده‌ای از مسائل اجتماعی مانند طلاق، سالمندی، رسانه و شبکه‌های اجتماعی، بالارفتن سن ازدواج، مهاجرت و... در این کتاب مغفول واقع شده‌اند.
۴. تمرکز و انحصار مسائل اجتماعی برآمده از جامعه آمریکایی: علیرغم مفید و متنوع بودن فصول و محتوای ارائه شده در کتاب، اما بخش عمده‌ای از مطالب، آمار و نمودارها بازگوکننده مسائل اجتماعی برآمده از جامعه آمریکا است و بر مسائل اجتماعی در ایالات متحده تمرکز دارد و ممکن است به مسائل جهانی کمتر پرداخته شود؛ اگرچه ذات این مسائل، فراملی و جهانی است و پیوستگی وجودی و حل مسئله مشترکی دارند.
۵. عدم ارائه راهکارهای جهان‌شمول و ارائه برنامه‌های سیاستی بومی: بیشتر راهکارهای ارائه شده در کتاب بر اساس شرایط بومی و محلی کشور آمریکا و قوانین ایالتی و محلی آن کشور سامان یافته است.

نتیجه‌گیری

کتاب «مسائل اجتماعی: اجتماع، سیاست و کنش اجتماعی» در ارزیابی کلی با تمرکز بر معرفی چندجانبه از برخی مسائل اجتماعی فراگیر و بااهمیت و حرکت به سمت عملیاتی‌سازی راه‌حل‌های ارائه شده، با خلاقیتی مثال‌زدنی حواس مخاطب را به همه جوانب مسئله اجتماعی جلب می‌کند و ناقد نگاه تک‌بعدی به موضوع است. این هدف دست‌کم در تحقق داشتن رویکرد علمی و عملی به موضوع، گام مهم و ارزشمندی است.

طرح سطوح مختلف مسئله (علمی، نظری، آماری، توصیفی، تحلیلی، راهبردی)، توجه علاقه‌مندان علوم اجتماعی و به‌ویژه آسیب‌های اجتماعی به کتاب را به‌عنوان مرجعی درخور در پی دارد. اگرچه بیشتر محتوای کتاب بر اساس شرایط اجتماعی کشور آمریکا تنظیم شده است، اما با ارائه مطالب ارزشمند و به نسبت جدید دیدگاه‌های جامعی را در مورد چالش‌های اجتماعی معاصر و راه‌های ممکن برای کنش اجتماعی ارائه می‌دهد و می‌تواند ذهن مخاطب را به حل مسائل اجتماعی در کشورهای مختلف هدایت کند. با وجود برخی نقاط ضعف، مطالعه کتاب حاضر به علاقه‌مندان و دانشجویان دوره‌های مختلف علوم انسانی به‌ویژه پژوهشگران بررسی مسائل اجتماعی و جامعه‌شناسان و نیز مدیران اجتماعی و فرهنگی در سطوح مختلف سیاست‌گذاری و اجرا توصیه می‌شود.

منابع

- گوررو، آنالئون (۱۳۹۸). مسائل اجتماعی؛ اجتماع، سیاست و کنش اجتماعی. مجلد سوم، ترجمه امیر خرمی، تهران: اندیشه احسان.
- Becker, Howard (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York: Free Press.
- Reiman, Jeffrey (1998). *The Rich Get Richer and the poor Get Prisons*. Boston, MA: All and Bacon.